

INTEGRAREA ECONOMICĂ REGIONALĂ: OPORTUNITĂȚI PENTRU REPUBLICA MOLDOVA

Natalia LOBANOV

Academia de Studii Economice a Moldovei

L'article porte sur les caractéristiques de l'intégration économique régionale qui assure un régime de préférences économiques, commerciales et en même temps contribue à l'atténuation de certains instruments universels de réglementation. De même, on analyse la participation de la République de Moldova dans les organisations d'intégration régionale.

Evoluția contemporană a relațiilor economice internaționale poate fi caracterizată prin tendințe contradictorii: de unificare și, totodată, de dezbinare. Vectorul centripet al mișcării este reflectat de procesul de globalizare; vectorul centrifug – de integrare regională, apropiere a țărilor vecine.

Cert este faptul că globalizarea este o realitate, un proces în extindere, care cuprinde diverse aspecte și domenii ale vieții economice și sociale. Totodată, constatăm că globalizarea în expresia ei actuală este gestionată de anumite țări, adesea în detrimentul altor state și al majorității populației de pe glob, fiind nu doar o apropiere, acțiuni și activități comune, dar și o rivalitate, concurență a statelor și economiilor naționale.

Procesul de globalizare se desfășoară într-un mediu neomogen, în care cooperarea internațională este un instrument în lupta de concurență. În mediul concurențial global obțin succes țările care își unesc eforturile pentru a face față provocărilor globalizării.

Considerăm că anume acest fapt explică esența integrării regionale. Pe de o parte, integrarea economică regională este un factor care contribuie la ascensiunea globalizării, deoarece creează condiții pentru circulația liberă a mărfurilor, serviciilor, capitalului, forței de muncă și duce la intensificarea interdependenței economice a țărilor, la crearea unei piețe mondiale unice. Pe de altă parte, integrarea regională asigură participanților la acest proces un regim economic și comercial preferențial, ce atenuează anumite instrumente regulatorii universale (de exemplu, regimul comercial unic promovat de OMC).

Integrarea economică regională permite țărilor dintr-o anumită regiune:

- să reziste presiunii liderilor globali, care dictează „regulile de joc”, să-și apere interesele naționale în organizațiile economice și financiare internaționale;
- să creeze avantaje regionale preferențiale în mediul concurențial global pe piețele mondiale;
- să reducă costurile de producție, contribuind la dezvoltarea dinamică a economiilor naționale și la creșterea competitivității în mediul global;
- să creeze o infrastructură unică în transport și comunicații, odată cu formarea zonelor de comerț liber, uniunilor vamale și altor forme de integrare.

Pentru Republica Moldova este importantă și oportună încadrarea în tendințele integraționiste. În continuare vom analiza participarea țării noastre în organizațiile economice regionale.

Opțiunea Republicii Moldova de integrare europeană se realizează prin filiera europeană de sud-est și în acest context participarea Republicii Moldova la **Inițiativa Central-Europeană (ICE)** oferă acces la o piață vastă de desfacere, resurse, investiții de capital străin din țările ICE.

Obiectivele acestei organizații țin de:

- extinderea cooperării dintre țările membre;
- intensificarea participării tuturor statelor ICE la procesul de integrare europeană;
- dezvoltarea comerțului exterior al statelor ICE, evitând crearea noilor bariere și divizări în Europa;
- orientarea activităților în direcția susținerii țărilor dezavantajate și relansării economice prin proiecte din domeniul economic, tehnic, științific și cultural.

Acest bloc regional se caracterizează prin diversitatea dezvoltării economice și experiența variată a economiei de piață. Relațiile de colaborare între Republica Moldova și statele ICE se realizează în baza acordurilor de liber schimb, sistemului comercial preferențial, acordurilor de promovare a investițiilor și nemijlocit

prin intermediul camerelor de comerț și industrie ale țărilor membre ale ICE, care dispun de o experiență bogată și variată, de cunoștințe speciale. Intensitatea relațiilor comerciale ale Republicii Moldova cu țările membre ale ICE determină caracterul și calitatea cooperării regionale.

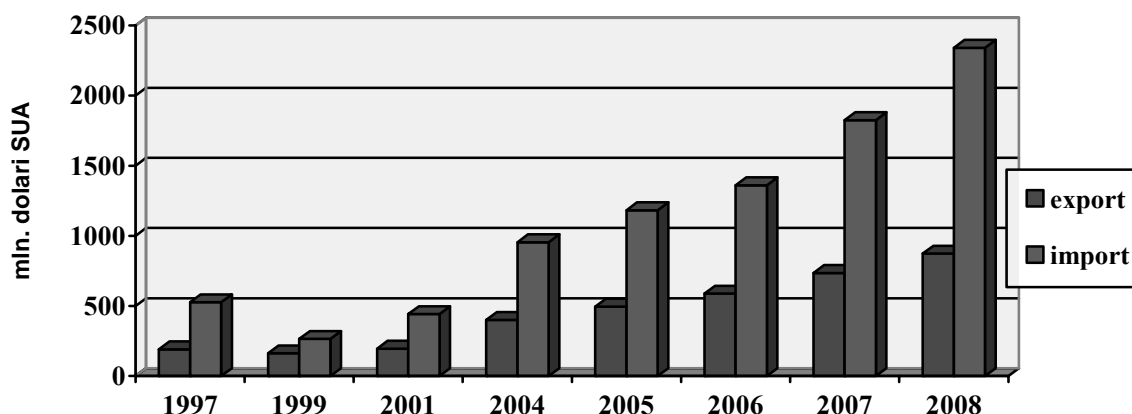

Fig.1. Dinamica comerțului exterior al Republicii Moldova cu țările membre ale ICE.

Sursa: BNS

Dinamica comerțului dintre Republica Moldova și statele membre ICE denotă tendința de creștere atât a exporturilor, cât și a importurilor Moldovei în relațiile cu statele membre ale blocului regional respectiv.

În ce privește exportul, în anul 2008 a fost înregistrat un volum de 875 mln. dolari SUA, comparativ cu 162 mln. dolari SUA în 1999. Dat fiind faptul că ICE reprezintă o mare piață de desfacere pentru Republica Moldova, a crescut și pondrea statelor membre ale acestei structuri regionale în totalul exporturilor Republicii Moldova – de la 35% în 1999 la 55% în 2008. Statele cu un potențial important de absorbție a mărfurilor moldovenești sunt Ucraina, România, Italia. În ce privește importul, constatăm că volumul importului a depășit cel al exportului. A fost înregistrată o creștere considerabilă de la 265 mln. dolari SUA până la 2341 mln. dolari SUA în 2008. Cota importurilor Republicii Moldova din statele ICE este în continuă creștere – de la 40% în 1999 la 51% în 2008.

Includerea Republicii Moldova într-un spațiu economic central-european înseamnă că obiectivul său strategic este integrarea în Uniunea Europeană. Dar, practica acestei colaborări denotă că potențialul țării noastre nu este valorificat la maximum pe piețele Europei Centrale. Comerțul bilateral relativ redus, în care ponderea cea mai mare o au bunurile cu valoare adăugată mică, distanțele mari, barierele create la tranzitarea mărfurilor moldovenești – toate acestea nu deschid o perspectivă reală pentru o pătrundere mai largă a mărfurilor noastre pe piețele statelor Europei Centrale. În vederea dezvoltării relațiilor comerciale și economice intraregionale, este nevoie de formarea întreprinderilor mixte, de schimbul de tehnologii avansate și de informații.

O cale spre aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană o reprezintă și participarea din anul 2002 la **Pactul de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est (PSESE)**, devenit în februarie 2008 **Consiliul Regional de Cooperare (CRC)**.

CRC este destinat susținerii cooperării regionale în Europa de Sud-Est prin intermediul unui cadru cu apartenență și gestionare regională, care susține, de asemenea, integrarea europeană și euro-atlantică. Rolul-cheie al CRC este de a genera și coordona proiecte de dezvoltare și de a crea un climat politic care să permită implementarea proiectelor cu un caracter regional extins pentru beneficiul fiecărei țări participante. Activitatea CRC este axată pe 5 domenii prioritare de activitate: Dezvoltarea Economică și Socială, Infrastructura și Energetica, Justiția și Afaceri Interne, Cooperarea în domeniul Securității, Dezvoltarea Capitalului Uman și Aspecte aferente. Organizația menține relații strânse de colaborare cu toți actorii relevanți în aceste domenii, cum ar fi guvernele, organizațiile internaționale, instituțiile financiare internaționale, organizațiile regionale, sectorul privat și societatea civilă.

Relațiile comerciale în cadrul CRC sunt realizate în baza acordurilor de liber schimb cu toate țările beneficiare ale CRC. Conform acestor acorduri, 90% din bunuri sunt comercializate cu scutire de taxe și fără restricții cantitative la importuri și exporturi, fapt ce favorizează tranzacțiile comerciale reciproce.

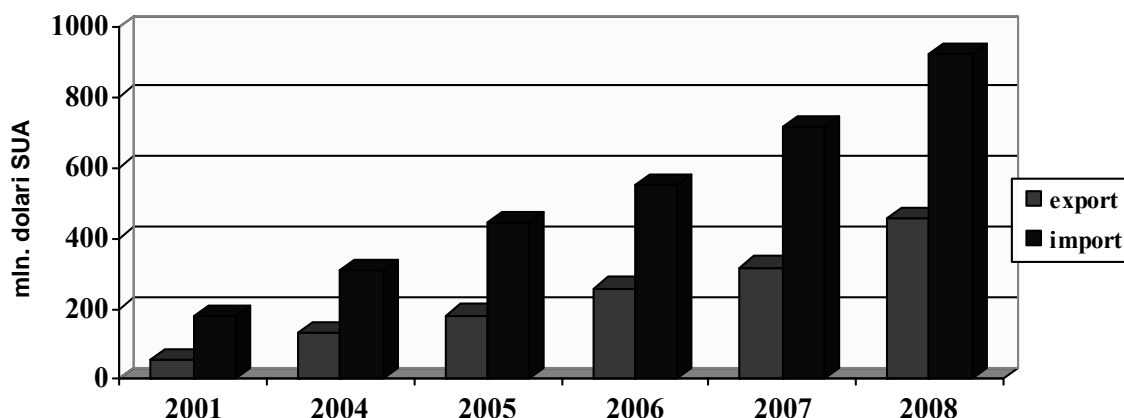

Fig.2. Dinamica comerțului exterior al Republicii Moldova cu țările membre ale PSESE.

Sursa: BNS

Pe parcursul anilor 2001-2008 a fost înregistrată dezvoltarea comerțului Moldovei cu țările membre ale Pactului, cu toate că ponderea țării noastre în acest comerț este în creștere nesemnificativă – de la 21% în 2001 la 23% în 2008.

La capitolul export a fost înregistrată o creștere de la 54 mln. dolari SUA în 2001 până la 455 mln. dolari SUA în 2008. Cât privește importul, a fost înregistrată o creștere de 5 ori – de la 178 până la 922 mln. dolari SUA în 2008.

Constatăm, că în Europa de Sud-Est s-a creat o piață liberalizată imensă, fapt care va spori, cu certitudine, atractivitatea regiunii pentru investitorii străini și va constitui, respectiv, un pas important pentru îmbunătățirea perspectivelor regionale ale Republicii Moldova, dezvoltarea infrastructurii, sporirea comerțului exterior liber în regiune și pentru asigurarea stabilității economice. Dintre toate țările partenere, ponderea principală în comerțul cu Republica Moldova revine României, Poloniei, Bulgariei și Ungariei care, luate în ansamblu, formează 90% din comerțul nostru în regiune.

Totodată, dacă ne referim la structura comerțului exterior, putem constata o competitivitate redusă a produselor autohtone pe piețele din regiunea CRC, unde exporturile moldovenești sunt reprezentate mai mult de mărfuri cu o valoare adăugată și cu o complexitate scăzută (produse ale regnului animal și vegetal – 34%, materii textile – 12%, produse alimentare – 11%), comparativ cu importurile din aceeași regiune (produse minerale – 28%, produse chimice – 10%, articole din piatră, ciment – 7%).

Apartenența Moldovei la CRC poate fi concepută drept o etapă în calea spre asocierea la Uniunea Europeană și semnarea unui Acord de Liber Schimb cu UE. Utilitatea dezvoltării regionale pentru Republica Moldova și șansele de apropiere de UE depind de politica de dezvoltare regională de natură internă (democratizarea și reformele economice, dezvoltarea economică și socială), dar și de cea externă (reglementarea conflictului transnistrian). CRC susține țările din regiune prin intermediul diverselor proiecte de finanțare implementate pentru relansarea comerțului, infrastructurii, sistemului de instruire profesională, sectorului privat și a climatului investițional.

Menționăm că cooperarea regională în cadrul CRC este considerată drept un instrument eficient pentru consolidarea progresului economic în Europa de Sud-Est, formând astfel o „rețea intermediară” spre integrarea europeană, iar orientarea exporturilor spre piețele occidentale dezvoltate, cu exigențele lor înalte față de calitate, constituie o direcție importantă a politicii comerciale a Republicii Moldova.

Acordul Central European de Liber Schimb (CEFTA) este un acord comercial de liber schimb care a luat ființă la 21 decembrie 1992 la Cracovia, membrii fondatori fiind Polonia, Cehoslovacia și Ungaria. Acordul CEFTA-2006 a fost semnat la 19 decembrie 2006 și a intrat în vigoare la 22 noiembrie 2007. Acesta prevede anularea tuturor taxelor vamale la operațiunile de import și export, a restricțiilor cantitative și a altor taxe cu efect echivalent în comerțul cu produse industriale și cu majoritatea produselor agroindustriale. În prezent, membri ai CEFTA sunt Albania, Bosnia și Herțegovina, Macedonia, Moldova (din decembrie 2006), Muntenegru, Croația și Serbia.

Printre principalele obiective ale CEFTA se numără susținerea comerțului regional prin anularea/reducerea tarifelor și eliminarea barierelor netarifare, promovarea unui mediu favorabil investițiilor străine directe, serviciilor comerciale și drepturilor de protecție a proprietății intelectuale.

Schimburile comerciale ale Republicii Moldova cu țările membre ale Acordului Central European de Comerț Liber au înregistrat în 2008, conform datelor Ministerului Economiei și Comerțului, o balanță pozitivă de 3,7 mln. dolari

Astfel, în 2008 exportul produselor moldovenești în țările CEFTA a constituit 14,4 mln. dolari, fiind în creștere față de 2007 cu 6 mln. dolari.

În același timp, importurile în perioada vizată au constituit 10,7 mln. dolari, înregistrând o creștere de 5 mln. dolari comparativ cu 2007. Cele mai active exporturi ale mărfurilor moldovenești au fost efectuate în 2008 în Serbia, Muntenegru, Macedonia și Albania.

În conformitate cu prevederile acordului semnat cu statele CEFTA, produsele originare din Moldova beneficiază de preferințe comerciale ce prevăd anularea sau reducerea treptată a tarifelor, restricțiilor cantitative și a altor taxe cu efect echivalent la producția agricolă și industrială, stabilesc criteriile de origine a mărfurilor în limitele fiecărui acord în parte.

Reducerea tarifelor la produsele originare din Republica Moldova și intrarea într-o zonă economică liberă de 55 mln. locuitori au determinat evoluția dublă a tranzacțiilor comerciale cu statele CEFTA, având în anul 2008 exporturi în valoare de 39924,6 mii dolari SUA și importuri de 41167,4 mii dolari SUA, astfel înregistrând o dezvoltare pozitivă în comparație cu anii precedenți.

Organizația Cooperării Economice la Marea Neagră (CEMN) a fost instituționalizată la 25 iunie 1992 prin semnarea Declarației de la Istanbul. Membri fondatori ai CEMN sunt: Albania, Bulgaria, Grecia, România, Turcia, Republica Moldova, Rusia, Ucraina, Armenia, Azerbaidjan, Georgia.

Posibilitățile de cooperare și integrare ale acestei regiuni sunt foarte largi, însă tensiunile politice și militare creează bariere și chiar pericole reale în realizarea acestora. O alternativă a conflictelor regionale poate fi doar colaborarea economică regională, care presupune existența unor canale sigure de comunicare și interacțiune cu alte comunități economice, cum ar fi UE și CSI. Acest lucru ar oferi un grad mai înalt de stabilitate regiunii, ar valorifica avantajele comparative și competitive disponibile și ar facilita integrarea ei în sistemul european și mondial.

Recesiunea a afectat semnificativ relațiile comerciale reciproce. În timp ce comerțul internațional în ultimii ani a crescut de peste 14 ori, ponderea acestor țări în comerțul internațional a rămas destul de modestă, iar comerțul reciproc a regresat.

Industria țărilor membre necesită implementarea tehnologiilor noi, a managementului performant și eficient, reducerea costurilor de producție și sporirea competitivității. Mai există și problema insuficienței rețelelor infrastructurale care frânează dinamica fluxurilor de mărfuri și a factorilor de producție, iar dezvoltarea comerțului exterior reciproc depinde de accelerarea soluționării acestor probleme.

Luând în considerație faptul că majoritatea statelor membre (8 din 11) sunt economii în tranziție, iar cooperarea regională ar contribui semnificativ la evoluția proceselor de transformare a climatului economic în regiune, au fost fixate următoarele obiective majore:

- Dezvoltarea și diversificarea continuă a cooperării economice bi- și multilaterale;
- Accelerarea proceselor economice, tehnologice, sociale și încurajarea liberei inițiative;
- Încurajarea cooperării în cadrul zonelor economice libere, ce presupune un grad mai înalt de integrare, caracterizat prin libera circulație a bunurilor, a capitalului și a persoanelor în spațiul respectiv.

Ca urmare, reglementarea mecanismului comerțului exterior cu statele CEMN se face în baza acordurilor de promovare a investițiilor, semnate de către Republica Moldova și statele membre ale CEMN, acordurilor de comerț liber încheiate cu fiecare stat aparte (cu excepția Turciei) și a preferințelor comerciale autonome acordate de UE.

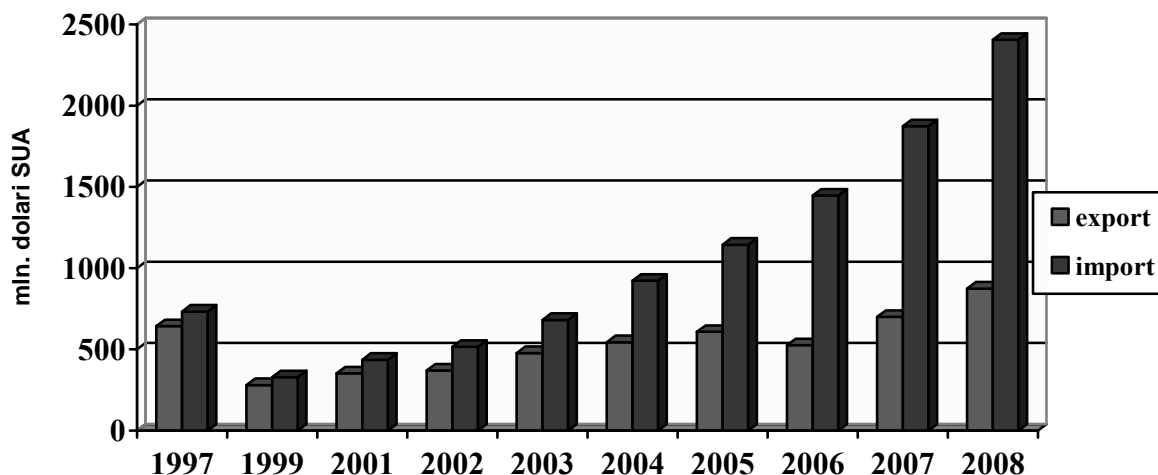

Fig.3. Dinamica comerțului exterior al Republicii Moldova cu țările membre ale CEMN.

Sursa: BNS

Din figura de mai sus se observă o creștere nesemnificativă a exporturilor – de la 643,2 mln. dolari SUA în 1997 la 874,9 mln. dolari SUA în 2008, și o creștere mai pronunțată a importurilor – de la 733,3 mln. dolari SUA în 1997 la 2406,2 mln. dolari SUA în 2008. Principalele țări partenere ale Republicii Moldova în derularea comerțului exterior sunt Federația Rusă, România, Ucraina și Turcia.

Cu toate acestea, rezultatele obținute până în prezent în procesul de intensificare a cooperării dintre țările membre ale CEMN, elaborarea măsurilor organizaționale și instituționale ale cooperării constituie un stimulent puternic pentru continuarea acestui proces și pentru modelarea unui cadru specific al acestei cooperări ce oferă avantaje competitive pentru atragerea investițiilor străine, dezvoltarea comerțului exterior și încadrarea Republicii Moldova în spațiul economic european.

Organizația GUAM, din 23 mai 2006 transformată în **Organizația pentru Democrație și Dezvoltare Economică (ODDE-GUAM)**, este o structură regională formată din 4 țări: Georgia, Ucraina, Azerbaidjan, Moldova. Unul dintre obiectivele majore este de a participa la tranzitul de hidrocarburi din regiunea Mării Caspice spre Europa, inclusiv în cadrul proiectelor Uniunii Europene. Reușita proiectului GUAM ar duce la diversificarea accesului la resursele energetice pentru Moldova și, implicit, la creșterea securității economice a republicii.

Cooperarea economică are loc în domeniul energetic și al proiectelor de infrastructură. O atenție deosebită se acordă eforturilor de armonizare a standardelor în materie de transport și tranzitare.

Republica Moldova și-a stabilit următoarele priorități în cadrul GUAM: dezvoltarea economică, cooperarea în domeniul securității energetice, cooperarea în domeniul transportului și infrastructurii, asigurarea soluționării pașnice a conflictelor în spațiul GUAM, lupta împotriva terorismului, crimei organizate și altor infracțiuni grave. Cooperarea Republicii Moldova cu aceste state are un aspect pozitiv nu numai în contextul relațiilor multilaterale, dar și bilaterale.

Remarcăm faptul că în această structură regională interstatală cu o suprafață enormă, cu un ritm înalt de creștere a PIB-ului, cu un potențial ridicat de dezvoltare industrială și agrară, cu o diminuare a exporturilor către statele CSI și o creștere considerabilă a exporturilor, orientate spre țările occidentale, Azerbaidjanul este una dintre puținele țări cu care Moldova menține o balanță comercială pozitivă – de 8,63 mln. dolari SUA. Referindu-ne la exporturile Republicii Moldova către țările membre ale GUAM-ODDE, menționăm dinamica pozitivă de creștere a acestora.

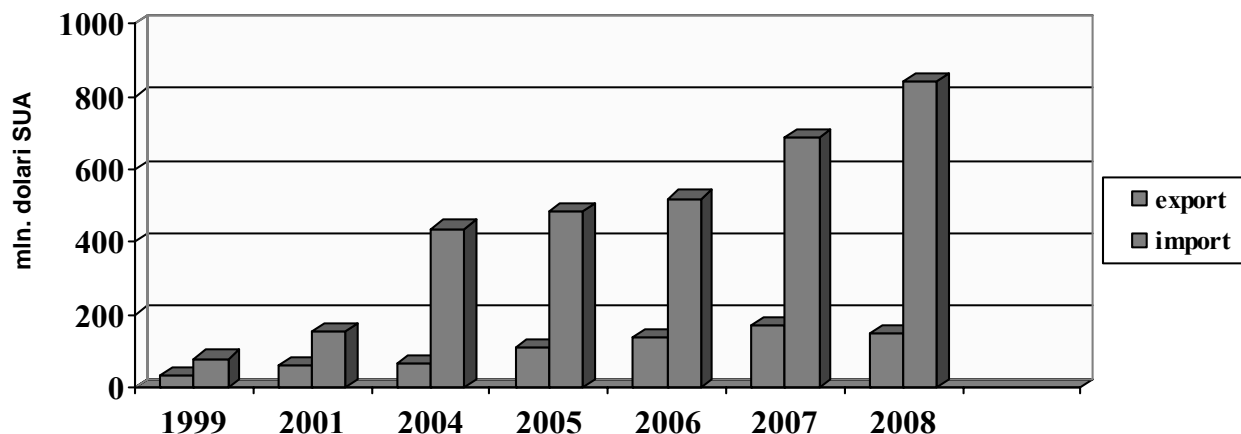

Fig.4. Dinamica comerțului Moldovei cu țările partenere ODDE, 1999-2008.

Sursa: BNS

Totodată, necesită a fi valorificat potențialul de colaborare regională în domeniul resurselor minerale, în sectorul tehnologiilor și al inovațiilor.

Comunitatea Statelor Independente este o formă de cooperare între statele independente egale în drepturi, considerată de către comunitatea internațională drept o organizație regională interstatală. Caracteristicile sale distinctive sunt organizarea de interacțiune în majoritatea sferelor de comunicare interstatală, asigurarea flexibilității mecanismelor și formatele de cooperare colectivă. Flexibilitatea mecanismului organizației interstatale și interguvernamentale permite să fie luate în considerație diferite grade de pregătire a țărilor pentru integrare și permite fiecăreia să participe la procesele de integrare în măsura și în direcțiile care corespund intereselor lor naționale.

Relațiile Republicii Moldova cu CSI sunt bazate pe câteva principii de bază: accentul se pune pe relațiile economice, neutralitatea militară, precum și pe dezvoltarea relațiilor bilaterale în cadrul CSI.

Piața CSI este enormă, cu capacitate mare de absorbție, ce reprezintă 5% din populația planetei, 10% din potențialul industriei mondiale și 25% din resursele naturale.

În exportul Republicii Moldova către piața CSI se remarcă fluctuații considerabile. După 7 ani de creștere continuă a fost înregistrată diminuarea volumului exporturilor ca urmare a blocadei economice anunțate de Rusia în 2006. După anul 2006 volumul exportului a crescut considerabil, atingând cifra de 627 mln. dolari SUA în 2008, comparativ cu 253 mln. dolari SUA în 1999. În structura produselor exportate în CSI de către Republica Moldova predomină uleiul vegetal, lâna, echipamentul, medicamentele, zahărul.

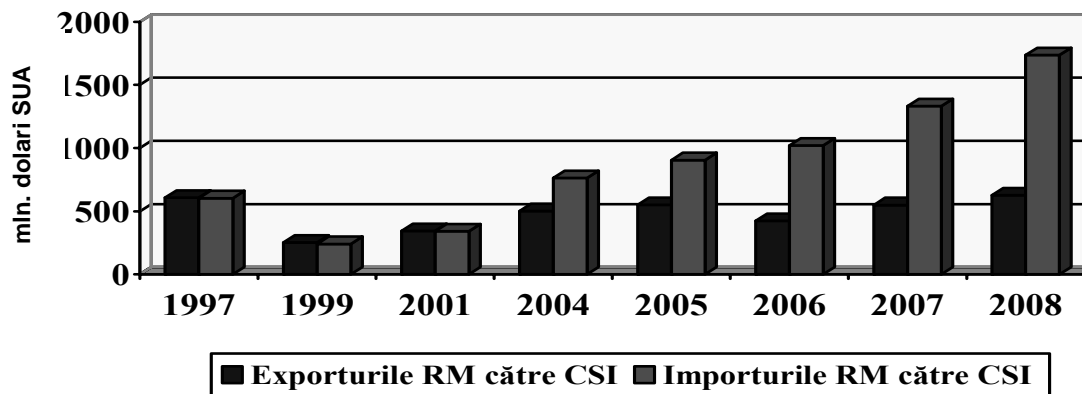

Fig.5. Volumul exporturilor și al importurilor Republicii Moldova către regiunea CSI.

Sursa: BNS

Republica Moldova înregistrează o creștere continuă a importului din statele CSI, care a atins 1737 mln. dolari SUA în anul 2008, comparativ cu 340 mln. dolari SUA în 2001. În structura produselor importate predomină cerealele, carbunele, gazul natural, îngrășămintele minerale, lemnul, metalele negre, automobilele.

Țările CSI continuă să fie printre cei mai importanți parteneri comerciali ai Republicii Moldova, cu ponderea de 39,2% și 35,5% în exporturile și importurile totale, cu volumul comerțului de 2360 mln. dolari SUA în anul 2008.

Partenerii principali în derularea exportului și a importului Republicii Moldova în spațiul CSI sunt Rusia – 44,5%, Ucraina – 35,5%, Belarus – 15%. Din 1994, CSI a fost orientată spre formarea zonei economice libere, însă nivelul integrării economice a acestei regiuni nu este ridicat față de alte sisteme interstatale de cooperare. Cooperarea regională între statele CSI se manifestă, în principal, în sectorul comerțului și al serviciilor, în transport, comunicații, în complexul energetic și agricol, unde s-au format deja relații de colaborare dintre întreprinderi.

În prezent, spațiul CSI rămâne a fi o piață tradițională pentru vânzarea mărfurilor și o sursă enormă de livrare a resurselor energetice, mașinilor, echipamentelor. Pentru Moldova este importantă reducerea dependenței de importurile și de piețele de desfacere din CSI, precum și optimizarea structurii exportului.

În concluzie, menționăm că esența economică a proceselor de integrare constă în căutarea posibilităților optime de soluționare a unei probleme majore ce ține de viața economică a societății: pe de o parte – nelimitarea potențială a nevoilor (necesităților) sociale, pe de alta – caracterul limitat al resurselor accesibile pentru utilizare.

Evidențiem patru factori, a căror prezență contribuie la integrarea economiilor naționale: un nivel comparabil al dezvoltării economice, relații comerciale aprofundate, premise geografice, premise politice. O astfel de tratare a integrării semnifică absența contradicțiilor de principiu dintre conceptele de regionalizare și globalizare. Odată ce există factorii sus-menționați, organizațiile de integrare regională apar și se dezvoltă. Evoluția are loc pe seama extinderii și fuziunii lor. Rezultatul final al unui asemenea proces ar putea fi unirea tuturor organizațiilor regionale într-o organizație economică, ceea ce ar însemna o ordine economică globală (rezultatul final al globalizării).

Republica Moldova participă activ la procesele de cooperare regională, fiind stat membru la un șir de grupări regionale, precum ICE, CEMN, PSESE-CRC, CSI și altele, fapt ce contribuie la extinderea comercială și la sporirea competitivității țării noastre. Pentru Moldova, accesul pe piețele străine este un element esențial ce determină creșterea exporturilor. În acest context, anume integrarea regională este un fenomen ce stimulează penetrarea pe noi piețe de desfacere, atragerea investițiilor străine, dezvoltarea economică.

Bibliografie:

1. Bari I. Globalizarea economiei. - București: Editura Economică, 2005.
2. Lobanov N. Globalizarea și dilema liberalizare-protecționism. - În: Republica Moldova în cadrul procesului contemporan de globalizare. - Chișinău: Editura ASEM, 2003.
3. Wolton Dominique. L'autre mondialisation. - Flammarion, 2003.
4. Медведев В. Глобализация экономики: тенденции и противоречия // Мировая экономика и международные отношения, 2004, №2.
5. Экономическая теория в XXI веке. Глобальное и национальное в экономике. Том 2. - Москва: Экономистъ, 2004.

Prezentat la 05.07.2010